

BIBLIOTEKA
SHËTETIT

85H-32

A 14

ALI ABDIHOXHA

MIRAZH

TREGIME
DHE NOVELA

8JH-32

A 14

ALI
ABDIH OXHA

MIRAZH

tregime
dhe novela

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

N J Ë P U N Ë T O R

1

— Mirëmëngjes! — tha shkrimtari.

— Mirëmëngjes! — tha inxhinieri i sektorit.

Inxhinieri i sektorit të montimit të Uzinës së Çelikut ishte djalë i ri, inxhinier i ri, por megjithatë flokët i kish-te të rralluar, kurse nga pamja vinte pak i hajthëm. Prej disa ditësh shkrimtari vërtitej në zyrën e tij dhe si pada-shur dhe si rastësisht shikonte çfarë bënte e me se me-rrej ai. Shkurt: ai ishte shkrimtar i ri dhe përgatitej të shkruante një tregim për një inxhinier të ri. Por ndodhi që tregimi i parë nuk u shkrua për inxhinierin e ri. Ndosh-ta ai tregim do të shkruhej më vonë, shkrimtari i ri i ruan edhe sot e kësaj dite ato materiale. Ai ruan edhe materia-le të tjera, sepse në Metalurgjik ai kishte parë shumë gjëra nga më të ndryshmet. Para se të vinte këtu, gruaja i thosh-te: shko në Kombinat. Të afërmit i thoshin: shko në Ko-mbinat. Edhe shokët e Degës së Lidhjes së Shkrimtarëve dhe Artistëve të Elbasanit i thoshin të shkonte në Kom-binat. Të gjithë i thoshin ose e porosisnin nga pozita e njerëzve që pandehin se kanë medoemos të drejtë. E me-që të gjithë donin që ai të shkonte në Kombinat, një ditë të mirë mori bilokun e shënimeve, lapsin, i hipi urbanit

dhe shkoi. Duke e bërë zakon t'i kalonte atje orët e lira, shkrimtari i ri pa shumë gjëra, por nga ato që e çuditën më shumë qenë kolektivi shumëmiqësh i punëtorëve, ai ambient i ri dhe i panjohur, qenë ato biseda me tema të ndryshme nga ato të rrethit të tij, ajo dëlirësi në sjellje dhe ai shpengim për të mbrojtur ata që kishin të drejtë, apo për të kritikuar cilindo qoftë që përpiquej të përfitonte në kurriz të të tjerëve. Atje ai kishte zbuluar ose po zbulonte një botë tjetër nga ajo që kishte njohur më parë dhe këtë po e zbulonte aty ku figura e Metalurgjikut rritej e zbukurohej para syve të tij me shpejtësi të pabesueshme, jo vetëm, por, duke u rritur, ajo bëhej dita-ditës e fuqishme, imponuese me ato konture e konstruksione prej çeliku, që shtriheshin në gjerësi e ngriheshin në lartësi. Kudo çelik. Asnjë tullë, ose fare pak: në ndonjë mur, apo objekt, që do të përdorej për depo apo garderobë, në ndonjë oxhak dhe asgjëkundi tjetër.

Si zakonisht, shkrimtari i ri u fut edhe atë mëngjes në zyrën e inxhinierit të sektorit, pa asnjë parandjenjë, pa asnjë gjë të veçantë.

— Mirëmëngjes! — tha ai prapë.

Ky «mirëmëngjes» i dytë s'kishte të bënte me inxhinierin. Ai i qe adresuar furnizuesit të sektorit.

— Mirëmëngjes! — tha furnizuesi i sektorit, Artan Marku, me mbiemër mirditor, megjithëse Artani s'ishte mirditor, ndoshta vetëm stërgjyshërit mund të kishin qenë nga Mirdita. Ai ishte krutan.

Ky Artan nuk ishte i ri, siç ishte inxhinieri i sektorit, as burrë në moshë, siç ishte, bie fjala, planoviku. Ai vërtitej rreth të tridhjetave, po edhe më tepër, mund të ishte moshatar me normistin e sektorit, që ishte një tip i gjallë e që ta jepte përgjigjen aty për aty, kurse Artani ishte e kundërta e tij ose gati e kundërta. Artani ishte tip i urtë, të linte përshtypjen e një njeriu të qullur, përjetë i lodhur ose përjetë i pakënaqur me vetveten, ose me fatin e vet, ose me një dhimbje të pakuptueshme, ta zëmë, në njërën nga brinjët dhe sytë i kishte gjithmonë si të dremitur. Por të gjitha këto përshtypje, nëse mund t'i quajmë negative nga

forma apo nga paraqitja dhe e gjithë kjo pamje e përfjetur e Artanit, binin në kundërshtim me punën e tij si furnitor, që e detyronte të ishte tërë ditën në lëvizje, tërë ditën në operativitet. Të paktën për ato kohë që shkrimtari i ri vërtitej aty rrotull, Artan Marku rrallë shikohej në zyrë, rrallë shikohej mbi tabelat e formularët e tij, vetëm atë mëngjes...

Atë mëngjes, i kërrusur para tryezës mbi regjistrat e furnizimit, ai uli e ngriti kokën disa herë. Më në fund, zuri të shënonte diçka përmes vizave paralele të tabelave të mëdha që kishte hapur përpara. Befas, Artani vendosi lapsin kopjativ në xhepin e vogël të xhaketës, lëshoi qepallat mbi sy dhe një copë herë s'bëri asnjë lëvizje, si të qe duke dremitur. Edhe frymëmarrjen e kishte prej njeriu të dremitur, ose prej njeriu që e kishte zënë gjumi.

— Sot nuk mund ta ngremë vinç-urën! — tha një punëtor, pa futur mirë këmbën e dytë në zyrë.

— Në aksin B? — pyeti inxhinieri.

— Po.

— E pse?

— U sëmur brigadieri! — tha punëtori. — Tha prapë: — Pa të nuk e bëjmë dot, jemi të gjithë të rinj në këtë zana!

Inxhinieri u mendua një çast. Shikoi shkrimtarin e ri, si t'i thoshte: «E shikon?... Një e papritur!»

Tha:

— Brigadieri u sëmur, por vinç-ura duhet ngritur sot!

Tha prapë inxhinieri:

— E padiskutueshme!

Dhe pyeti:

— Si t'ia bëjmë?

Punëtori shikoi nga furnizuesi.

— Artani, ndoshta...

— Artani po fle, — tha pa të keq shkrimtari dhe pa kuptuar thelbin e bisedës.

— Artani ka punuar tërë natën! — tha inxhinieri. — Erdhi kontigjent i ri furnizimi dhe punoi tërë natën mbi tabelat e librat e tij. Ja, aty e gdhui!

Ndoshta pa një ëndërr, ndoshta dëgjoji emrin e vet, se Artan Marku, megjithëse pamjen e kishte gjithmonë si të dremitur, gjumin e kishte të lehtë, tundi kokën, lëvizti buzët, ngriti qepallat përgjysmë (ai dremiste me mjekrën mbi gjoks e jo me kokën mbi tryezë) dhe tha:

— Ah!

Tha prapë:

— Me mua e keni? — dhe bëri përpjekje të dështuar për të vënë buzën në gaz. Buzëqeshja nuk pajtohej me natyrën e tij, ajo dukej si një pullë e ngjitur gabimisht në atë fytyrë të qetë e të dremitur përjetë.

— Si është puna? — pyeti Artani, duke shikuar nga punëtori.

— Vinç-ura!

— Çfarë vinç-ura?

— U sëmur brigadieri, — tha punëtori.

Artan Marku gogësiu me dorën para gojës (shkrimtari i ri kishte vënë re se ai nuk gogësinde kurrë pa vënë dorën para gojës) dhe sytë e tij filluan të sqaroheshin, të bëheshin gri, të errët. Tashti edhe vështrimi i Artanit s'kishte të bënte më me dremitjet e me gogësimat. Ai u ngrit pa folur, u fsheh prapa një dollapi të gjatë prej hekuri a prej llamarine dhe pas pak doli prej andej me çizme e me një xhakëtë të vjetër lëkure një pëllëmbë mbi gjunjë (ishte dimër) dhe:

— Shkojmë! — tha.

Te pragu qëndroi me vështrimin nga inxhinieri.

— Dokumentacioni është në rregull, — tha.

— Kujdes, mos të të merret mendja nga pagjumësia!
— tha inxhinieri.

Artani buzëqeshi. Me atë buzëqeshje ai sikur deshi të thoshte: «Jo, s'më gjen gjë!»

— Megjithatë, kujdes!

«Jo» tha prapë buzëqeshja e Artan Markut.

Pas disa minutash, Artani, punëtori tjetër dhe shkrimtari i ri u gjendën nën çatinë e Uzinës së Çelikut, që tashmë e kishte marrë pak a shumë fizionominë e saj e që nga përmasat e volumet, nga lartësitë, gjerësitë e largësitë e

kolonave e të akseve ngjante me një sallë të madhe apo madhështore, me një sallë plot ambiente të ndryshme, që nesër ose pasnesër (në të ardhshmen, në një të ardhshme të afërt) në këto salla, në këto kate e ambiente të ndryshme, të hapura e të ajrosura do të shkrihej çeliku i parë shqiptar. Këtu arritën dhe këtu i pritën montatorët, këtu e priste edhe vinç-ura gati njëqindtonëshe, që do të ngrihej në aksin B të uzinës. Kjo vinç-urë duhej të ngrihej atë ditë dhe, për ta ngritur, ishte në gatishmëri brigada bashkë me një vinç-kullë.

Tashti vëmendjen e shkrimtarit të ri zuri ta tërhiqte puna përgatitore e brigadës së montimit, puna e vinçierit me lëvizjet e rënda e të matura të vinçit-kullë, e sidomos aktiviteti i Artan Markut, të cilin ai e kishte njohur vetëm si furnizues dhe nuk i kishte shkuar asnjëherë në mendje se ky Artan, me trupin vërtet pak të madh, por si të zbërthyer, që nuk shquhej as për fjalën e zjarrtë, as për gjallërinë e gjymtyrëve, mund të bënte edhe punë të tjera, sidomos një punë të tillë. Por, pas disa minutash ai nuk e njohu më furnitorin. Tashti që kavot e vinçit-kullë e kishin rrethuar vinç-urën, siç rrethon një piton gjahun e vet, tashti Artan Marku hidhej mbi krahët e skeletet e vinç-urës si një shpend i shkathët dhe i fuqishëm, ndërsa vinç-ura që do të ngrihej lart shtrihej akoma përtokë si një fosil vigan i kafshëve prehistorike të periudhave që zënë fill milionëra vjet më parë. Pastaj fosili zuri të ngrihej lart, zuri të ishte më pak fosil, zuri t'u ngjante më shumë vinç-urave që ishin ngritur më parë, me të vetmin ndryshim se nuk ishte akoma i plotë dhe se ai ishte ngarkuar me shumë baltë e me shumë pluhur sepse, duke qëndruar shumë kohë në tokë, mbi kurrizin e tij kishin kaluar furtuna e ciklone, llaçera e betone të ndërtuesve, hekurishte e copëra metalesh të montatorëve.

U dëgjua bilbili i Artan Markut, si bilbili i një arbitri suprem.

Dora horizontal: fiksoje aty.

Vinç-ura mbeti pezull një metër mbi tokë.

U dëgjua prapë bilbili i Artanit.

Disa punëtorë të brigadës hipën mbi fragmentet e para të vinç-urës, që sapo ishte ngritur nga toka. Tashti ata shembëllenin me shkencëtarë, apo me bashkëpunëtorë shkencorë, ose me studentë, ose me punëtorë të një muzeu natyror, të cilët, para se të ngrënë e të montojnë skeletin e përbindshit prehistorik mbi konstruksionet metalike, e pastrojnë atë nga baltovinat e nga pluhuri shekullor. Ata e pastronin me ç'të mundnin, por shumica me fshesa dhe shkrimtari i ri dukej tepër i çuditur, tek shikonte fshesat në duart e montatorëve. Bile atij as që i kishte shkuar në mendje se edhe pastrimi me fshesa mund të merrte pjesë në proceset e montimit.

Kishte filluar ngritja e vinç-urës, ngritja e gjysmës së saj, njërit krah të vinç-urës, që peshonte disa dhjetëra tonë. Kishin filluar kështu edhe akordet e bilbilat të Artan Markut, tingulli i vazhdueshëm i të cilit donte të thoshte: vazhdo ngjitjen! Një goditje e fortë dhe e prerë e tij: stop! Plus shenjat konvencionale të duarve e të gishtave, që kanë edhe ato rregullat e tyre gramatikore, sintaksore e pantomimatike. Gishti i madh përpjetë: ngjitu drejt. I lëvizur në mënyrë të vazhdueshme: ngjitu drejt dhe shpejt. Gishti i madh poshtë: ule. I lëvizur disa herë drejt tokës: ule akoma. Kështu, krahu i vinç-urës, ky masiv çeliku, apo masiv fosilesh, lëvizte, ngrihej, ulej, nga mënyra si vibronin bilbilat, nga mënyra si lëvizte gishti i njëjës dorë ose gishtat e mëdhenj të të dyja duarve, ose nga mënyra si lëviznin vetëm duart.

Pastaj do të ngrihej edhe krahu tjetër, më i rëndë se i pari. Dhe herën e tretë do të ngrihej kareli, që manovron ganxhat dhe në fund kabina e komandimit të vinçierit. Pasi të ishin ngritur të gjitha këto pjesë deri në trarët apo në shinat nën tavanin e uzinës, që s'janë asnjëherë më pak se njëzet metra lart, atëherë do të fillonte ajo që quhej punë e imtë, do të bëhej montimi i tyre në një të tërë. Para se vinç-ura të hyjë në librat e dorëzimit, bile para se rrotat e saj të vendosen mbi shinat, brigada e montatorëve bashkë me Artan Markun, me vinçierin e vinçin-kullë, do të djersiten akoma, bilbilat do të bien qindra herë, puna

apo procesi i punës do të zbrapsen, do të fillojnë nga e para, do të ngatërrohen kabllot, do të lidhen me litar e do të mbahen të tendosura nga montatorët, që e kanë rrethuar vinç-urën nga të gjitha anët.

Pikërisht kur vinç-ura ishte rrethuar plotësisht, pikërisht në këtë çast shkrimtari i ri i ndërpreu shënimet, u lëshua drejt kabllit të tendosur e të ngatërruar dhe e tërhoqi si gjithë të tjerët, vrapoi e u kthye nja dy herë në barakë për të marrë një levë apo... ngjiti e zbriti shkallët e ngushta dhe prapë tërhoqi kabllin bashkë me ata që u ndodhën më afër, e bashkë me ata u lodh e u djersit gjithë paraditën, gati gjithë ditën, derisa vinç-ura u vendos mbi trarët e shinave diku atje nën tavanin e uzinës.

Gjë e bukur, kështu mendoi shkrimtari dhe këtu mendoi ai t'i jepte fund tregimit në imagjinatën e tij, që do të ishte tregimi i parë që shkruante për Metalurgjikun, i pari edhe për atë vetë. Ndërkaq Artan Marku, punëtorët, vinçieri, bashkë me ta inxhinieri i ri, që gjatë ngritjes së vinç-urës kishte ardhur e shkuar disa herë — të gjithë këta ishin ulur tashti mbi disa hekurishte dhe po pinin cigare. Edhe një çudi tjetër për shkrimtarin e ri: megjithëse ai, fatkeqësisht e pinte duhanin, kjo ishte cigarja e parë që ndizte nga mëngjesi. Por jo vetëm ai. Kjo ishte cigarja e parë për të gjithë, edhe për Artan Markun, që i ishin zverdhur gishtat nga nikotina. Asnjë s'ishte kujtuar ta ndizte. Edhe po të qe kujtuar, do ta kishte pasur të vështirë të gjente kohë për të pirë. Me orë të tëra kishin zotëruar fishkëllimat e bilbilave, të prera e të zgjatura, sipas kuptimit e kërkesave, ose shenjat konvencionale të duarve e sidomos të gishtave, ose më saktë, të drejtimit që merrnin gishtat.

Por tashti kishin marrë fund të gjitha. Dielli i shkurtit kuqëlonte. Edhe thëllimi ishte bërë më i fortë. Ata pinin duhan me jaka të ngritura, sepse vetëm tashti ata e ndienin të ftohtët e mbrëmjes së shkurtit.

Para se të ktheheshin në qytet, atyre do t'u duhej të punonin edhe pak nën dritën e projektorëve apo të llamba-ve të mëdha, për ta fiksuar vinç-urën në shina, sepse mund

të ndodhte që të frynin erëra të forta dhe skeleti i fosilizuuar i përbindshit prehistorik të zemërohej, të shkiste, të kërcente e të binte në tokë, duke dëmtuar veten e duke bërë dëme të tjera. Kështu, derisa t'u dorëzohej brigadave elektrike, të cilat nga ana e tyre do t'i qepeshin, siç i qepen ushtarët në sulm një së përpjete, për t'i bërë lidhjet e fundit, ato mijëra lidhje dhe, një mëngjes të mirë, gjithë ai përbindësh do t'i nënshtrohej një leve apo një çelësi nga më të vegjlit që mund të jenë fabrikuar ndonjëherë. Bile për këtë do të mjaftonte vetëm një buton.

Kështu brigada piu cigaren e dytë dhe u largua nga Uzina e Çelikut kur ishte errësuar dhe kur nata ishte bërë më e ftohtë.

Artan Marku dhe shkrimtari i ri u kthyen në zyrë. Inxhinieri i sektorit punonte akoma.

Artan Marku pyeti për ndonjë të re, mblodhi formularët apo librat e furnizimit, i mbylli në dosje, dosjen në sirtar, u fut pas dollapit të madh prej hekuri a prej llamarine dhe doli prej andej i veshur «civil», ashtu siç e kishte parë në mëngjes shkrimtari i ri, kur Artani shënonte diçka me qepallat gjysmë të rrëzuara, ose kur dremiste me mjekrën të mbështetur në gjoks. Ai kishte kaluar një natë pa gjumë, tashti kishte kaluar edhe një ditë të lodhshme. Po sytë nuk i mbylleshin si në mëngjes. Ndoshta do t'i mbylleshin më vonë. Hëpërhë pathosi i punës, që e kishte emocionuar dhe eksituar gjithë ditën, nuk i kishte kaluar akoma, mendonte shkrimtari i ri.

Ecën në heshtje, shkrimtari dhe furnitori, që s'ishte më vetëm furnitor për sytë e shkrimtarit. Shkurtuan rrugën përmes komplekseve të Metalurgjikut, konturet e të cilit, në errësirën e natës e nën ndriçimin e llambave, merrnin një madhështi të veçantë, përzier me një farë enigme po aq të veçantë e të pangjashme me enigmat e zakonshme. Ndodhte kështu, sepse kjo enigmë nuk buronte nga gërmadhat, ku zakonisht këndojnë bufi e qyqja, as nga pyjet e vetmuara e të pashkelura, ajo ishte një tjetër enigmë; ajo buronte nga zhurmat e punëtorëve të turnit të dytë, nga goditjet e çekanëve të tyre, që përçinonin, që saldonin,